บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหาที่จะศึกษา

ภาพที่ 1

หนุ่มสาวลาวทำบุญตักบาตรในวันเข้าพรรษา วันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 2008

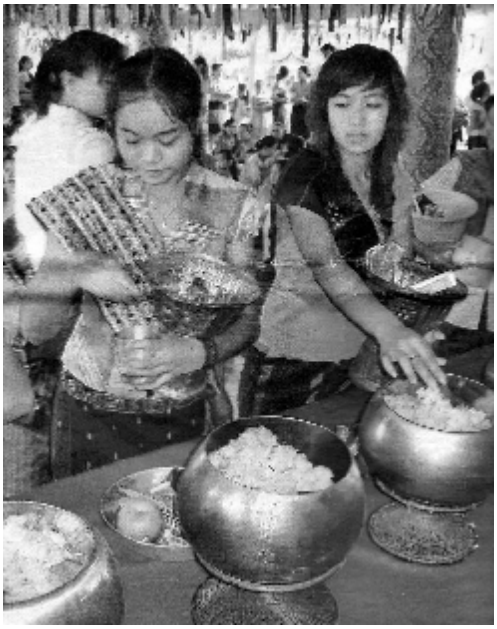

ที่มา: *Vientiane Times* (July 19, 2008): 1.

เดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 2008 หนังสือพิมพ์ของลาวแทบทุกฉบับต่างให้ความสนใจกับการรายงานข่าว "วันเข้าพรรษา" (**บุนเฮ้ำพันสา**) อย่างมากและในวันดังกล่าวประชาชนจำนวนมากซึ่งนับถือศาสนาพุทธต่างนำข้าวเหนียว, ข้าวต้มผัดและอาหารแห้งไปทำบุญตักบาตรตามวัดต่าง ๆ รวมทั้งร่วมฟังเทศน์และพิธีเวียนเทียนในตอนเย็น นอกจากนั้น ภาพในหนังสือพิมพ์ยังแสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมพิธีกรรมต่างแต่งกายตามระเบียบที่รัฐกำหนดไว้กล่าวคือ

ผู้ชายใส่เสื้อสีขาวและนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบนพร้อมห่มผ้าเบี่ยง หรือแต่งกายด้วยชุดสากล ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น สวมเสื้อมิดชิดและห่มผ้าเบี่ยงเช่นกัน[1]

สิ่งที่ปรากฏในงานวันเข้าพรรษานี้ อาจดูเป็นเรื่องปกติที่หนังสือพิมพ์จะสนับสนุนประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศลาว แต่การยิ่งเน้นย้ำและสนับสนุนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวลาวลุ่มอยู่บ่อยครั้งนี้ ผนวกกับนโยบายของรัฐที่สนับสนุนประเพณี วิถีชีวิตแบบชาวลาวลุ่ม ดังเช่น การบังคับให้แต่งกายตามแบบแผนชาวลาวลุ่มดังที่กล่าวข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดการสร้างชาติของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (**ພັກປະຊາຊົນປະຕິວັດລາວ** [พปปล.]) ทั้ง ๆ ที่นโยบายในระยะแรกของการปกครองให้โอกาสกับชาวลาวทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นชาวลาวสูง หรือ ลาวเทิง เช่น การแต่งกาย หรือ การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือมาได้อย่างอิสระ

จากข้อสังเกตดังกล่าว เมื่อมองกลับไปยังจุดเริ่มต้นของแนวคิดเกี่ยวกับชาตินิยมในลาว อาจกล่าวได้ว่าชาติลาวนั้นเพิ่งกำเนิดมาได้ไม่ถึง 70 ปี และตลอดระยะเวลานี้มีการผลิตความหมาย ,สืบทอด และตอกย้ำความเป็นลาวและชาติลาวจากหลากหลายกลุ่ม[2] เริ่มจากตามทัศนะของนักวิชาการจำนวนหนึ่งที่ศึกษาการสร้างชาติลาว[3] ต่างลงความเห็นว่า ฝรั่งเศสเป็นผู้

---

[1] กระทรวงศึกษาธิการ, สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา (**ກະຊວງສຶກສາທິການ ສະຖາບັນຄົ້ນຄວ້າວິທະຍາສາດການສຶກສາ**, แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคมชั้นมัธยมปีที่หนึ่ง (**ແບບຮຽນວິທະຍາສາດສັງຄົມຊັ້ນມັດທະຍົມປີທີ່ໜຶ່ງ**) (เวียงจัน: โรงพิมพ์ศึกษา, 1996), น. 170-171.

[2] ผู้ศึกษาตั้งคำถามจาก ประเด็นการอภิปรายเรื่องชาติไทยของธงชัย วินิจจะกูลใน ธงชัย วินิจจะกูล, "คำนำ: ชาติไทย, เมืองไทย และ นิธิ เอียวศรีวงศ์," ใน นิธิ เอียวศรีวงศ์, ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียน และ อนุสาวรีย์ (กรุงเทพฯ: มติชน, 2533), น. 25-26. และ "ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตน," ใน อยู่เมืองไทย: รวมบทความทางสังคมการเมืองเพื่อเป็นเกียรติแด่ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริกในโอกาสครบรอบ 60 ปี, สมบัติ จันทรวงศ์และชัยวัฒน์ สถาอานันท์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530)

[3] ปณิตา สระวาสี, "การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยลาวโดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษาตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2000," (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาภูมิภาคศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546), บทที่ 2; วรฉัตร เจริญผล, "พุทธศาสนาและการเมืองภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ 1975-1998," (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), น. 20-24; สุธิดา ตัน

กระตุ้นให้เกิดชาตินิยมในหมู่ประชาชนลาวโดยเฉพาะช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะกรณีพิพาทระหว่างฝรั่งเศสกับไทยเรื่องดินแดนริมแม่น้ำโขงที่ฝรั่งเศสสนับสนุนการใช้สื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุโจมตีไทยและตอบโต้รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งใช้สื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุเช่นกันในการขยายลัทธิไทยเป็นใหญ่ (Pan-Thai) เพื่อเรียกร้องให้คนลาวเข้ามาร่วมวงไพบูลย์กับคนไทยซึ่งถือว่าเป็นเชื้อชาติเดียวกัน กรณีนี้เองที่ทำให้คนลาวสามารถจินตนาการถึงเส้นแบ่งดินแดนระหว่างลาวกับไทยและการมีตัวตนของประเทศลาวในแผนที่ได้

นอกจากนั้น ฝรั่งเศสได้สนับสนุนโครงการ “ขบวนการฟื้นฟูชาติลาว” ในทศวรรษ 1940 เพื่อกระตุ้นให้คนลาวเกิดความภูมิใจความเป็นชาติลาวและเห็นความแตกต่างระหว่างชาติลาวกับไทยอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แก่ การสร้างภาษาลาวมาตรฐานเพื่อให้เห็นความแตกต่างจากภาษาไทย, การฟื้นฟูและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เช่น งานบุญพระธาตุหลวง ให้เป็นประเพณีสำคัญของชาติ หรือ การให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูบูรณะวัดพระแก้ว (ວັດພະແກ້ວ) ที่เวียงจันให้กลับมาเป็นสัญลักษณ์ของชาติอีกครั้งหลังจากถูกไทยเผาทำลายและยังอัญเชิญพระแก้วมรกตซึ่งเป็นพระพุทธรูปของลาวไปเป็นของตัวเอง[4]

ต่อมา ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถือเป็นระยะเวลาสำคัญของการเติบโตของขบวนการชาตินิยมเพื่อเรียกร้องเอกราช โดยเฉพาะขบวนการลาวอิดสะละ (ຂະบอบการลาวอิดสะละ) ที่ได้ประกาศเอกราชให้แก่ลาวในวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 1945 ภายใต้การนำของเจ้าเพ็ดชะราด (เจ้าเพัดชะธาด) และสมาชิกของกลุ่มที่สำคัญ เช่น เจ้าวันนะพูมา (เจ้าสุวันนะพูมา), พูมี วงวิจิด (พูมี วงวิจิด), กระต่าย โดนสะสอลิด (ทะต่าย โดมสะสอลิด) ซึ่งต่างเคยมีบทบาทสำคัญร่วมกับฝรั่งเศสในโครงการฟื้นฟูชาติลาวที่กล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตาม

เลิศ, “ไกสอน พมวิหาน กับพัฒนาการสังคมนิยมลาว ระหว่าง ค.ศ. 1975-1986,” (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาคประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541), น. 21; Grant Evans, A Short History of Laos: The Land in Between (Chiang Mai: Silkworm Books, 2002), chap. 2; Martin Stuart-Fox, A History of Laos (Cambridge: Cambridge University Press, 1997), chap. 2 and 3; Søren Ivarsson, Creating Laos: the Making of Lao Space Between Indochina and Siam, 1860-1945 (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2008), chap. 4.

[4] Grant Evans, The Politics of Ritual and Remembrance: Laos since 1975 (Chiang Mai: Silkworm Books, 1998), pp. 123 -124.

ต่อมาเกิดความขัดแย้งในกลุ่มลาวอิดสะละทำให้แยกออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มรัฐบาลราชอาณาจักรลาว (รบล.) ที่สนับสนุนการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยและเน้นชาตินิยมแบบจารีตดั้งเดิมของสังคม คือ กษัตริย์ และพระพุทธศาสนา เช่น ความพยายามส่งเสริมให้ราชวงศ์เป็นที่นิยมของประชาชนด้วยการจัดพิมพ์พระฉายาลักษณ์ของพระมหากษัตริย์และพระราชินีลงบนปฏิทินแล้วแจกจ่ายไปทั่วประเทศ รวมทั้งลงบทความเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจในนิตยสารและกระจายข่าวทางวิทยุเสมอ[5]

สำหรับ แนวลาวฮักชาด (**ແນວລາວຮັກຊາດ**) หรือ ขบวนการปะเทดลาว (**ຂະບວນການປະເທດລາວ**)[6] ก็ใช้สื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุเช่นเดียวกับ รบล. เพื่อเผยแพร่และโน้มนำให้ประชาชนศรัทธาในชาตินิยมแบบสังคมนิยมที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในทุกชนชั้นและเชื้อชาติแต่จุดเด่นที่ทำให้แนวลาวฮักชาดได้รับการสนับสนุนจากประชาชน คือ การเน้นชาตินิยมที่ยุติการพึ่งพาต่างชาติซึ่งแนวลาวฮักชาดโจมตี รบล. อยู่เสมอว่า รบล. เป็นเพียงรัฐบาลหุ่นเชิดทั้งของฝรั่งเศสในช่วง ค.ศ. 1945-1953 และของไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วง ค.ศ. 1954 - 1975 ประกอบกับ รบล. ก็ไม่ได้สามารถปฏิเสธความจริงได้ว่ารัฐบาลต้องพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากประเทศเหล่านี้ตลอดเวลาและต้องยอมปฏิบัติตามข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของประเทศเหล่านี้เสมอ ตลอดจนในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศลาวประสบกับภาวะปัญหารุนแรงทางเศรษฐกิจหลายครั้งและ รบล. ไม่สามารถแก้ไขได้สำเร็จ การกระทำของรัฐบาลจึงมีผลให้ประชาชนเกิดความรู้สึกไม่พอใจมากยิ่งขึ้นและคล้อยตามคำโจมตีของกลุ่มลาวฮักชาดที่กล่าวโจมตีว่าการดำเนินงานของ รบล. ไม่ได้กระทำเพื่อคนลาวอย่างแท้จริง[7]

กล่าวได้ตลอดช่วงเวลากว่า 30 ปี ก่อนการปฏิวัติปี ค.ศ. 1975 เป็นช่วงเวลาของการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นระหว่างฝ่าย รบล. กับ แนวฮักชาด ซึ่งทั้งสองต่างก็ชูแนวคิดชาตินิยมตามแบบของตนและใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการจูงใจให้ประชาชนสนับสนุนและยอมรับฝ่ายตนเอง

---

[5] Grant Evans, A Short History of Laos, p. 163.

[6] กลุ่มแนวลาวฮักชาดมีเจ้าสุพานุวงเป็นผู้นำ แต่การดำเนินงานของกลุ่มนี้เป็นเพียงฉากหน้าของการต่อสู้ทางการเมืองและการทูตของพรรคคอมมิวนิสต์ลาว หรือ พรรคประชาชนปฏิวัติลาว (พปปล.) ซึ่งอำนาจทางการเมืองและการทหารที่แท้จริงอยู่ที่ไกสอน พมวิหาน เลขาธิการพรรค, อ้างจาก สุรชัย ศิริไกร, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองลาว (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2548), น. 70.

[7] Grant Evans, A Short History of Laos, pp. 165-166.

จนท้ายที่สุด ฝ่ายแนวลาวฮักชาด ภายใต้การนำของ พปปล. ก็ได้รับชัยชนะในปี ค.ศ. 1975 และก่อตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป. ลาว) ขึ้นโดยยึดแนวทางสังคมนิยมมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ในการปกครอง มีเจ้าสุพานุวงดำรงตำแหน่งประธานประเทศ และนายไกสอน พมวิหานดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ส่วนเจ้ามหาชีวิตสีสะหว่างวัดทะนา (**ເຈົ້າມະຫາຊີວິດ ສີສະຫວ່າງວັດທະນາ**) ถูกบังคับให้สละราชสมบัติและรัฐบาลใหม่ให้ดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลซึ่งเป็นเพียงตำแหน่งที่มีไว้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้ระบอบใหม่เท่านั้นและไม่มีบทบาททางการเมืองเลยแม้แต่น้อย

ในฐานะผู้นำระบอบใหม่ พปปล. พยายามเปลี่ยนแปลงความคิดของประชาชนให้ศรัทธาในการปกครองแบบสังคมนิยมโดยเร็วที่สุด เริ่มจากการโค่นล้มสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นศูนย์รวมชาติของระบอบเก่า หรือ ของฝ่าย รบล. ต่อมา พปปล. เข้าไปปรับเปลี่ยนสถาบันพุทธศาสนา กล่าวคือ พปปล. เข้าไปเปลี่ยนโครงสร้างของสถาบันพุทธศาสนาให้กลายเป็นองค์กรหนึ่งในองค์กรลาวส้างชาด (**ลาวส้างชาด**)[8] และเน้นบทบาทพระสงฆ์ให้มีหน้าที่ต่อสังคมที่สอดคล้องกับแนวคิดสังคมนิยมมากขึ้น เช่น เทศนาสนับสนุนโครงการของรัฐ หรือ ออกแรงงานเพื่อส่วนรวมเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ พิธีกรรมทางศาสนาถูกลดบทบาทลงเช่นกัน ตัวอย่างสำคัญคือ งานเทศกาลบุญพระธาตุหลวง ในระบอบเก่าเทศกาลนี้ถือเป็นงานบุญระดับชาติที่สำคัญและมีความสำคัญต่อการยอมรับอำนาจของกษัตริย์ในการปกครองเพราะเป็นช่วงเวลาของ

---

[8] แนวลาวส้างชาด (**แນວລາວສ້າງຊາດ** หรือ Lao Front for National Construction [LFNC]) เป็นองค์กรมวลชนที่มีบทบาทในการปลุกระดมมวลชน กำเนิดมาจากการประชุมสมัชชาของขบวนการแนวร่วมลาวต่อต้าน (**ຂະບວນການແນວຮ່ວມຕ່ໍ້ຕ້ານ** หรือ Laos Resistance Front) ต่อมาในปี ค.ศ. 1950 จัดตั้งชื่อกลุ่มว่า แนวลาวอิดสะละ (**ແນວລາວອິດສະລະ** หรือ Free Lao Front) และในปี ค.ศ. 1956 เปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็น แนวลาวฮักชาด (**ແນວລາວຮັກຊາດ**) และท้ายที่สุด หลังจาก พปปล. เข้าปกครองประเทศลาวได้ หลังจากนั้น ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1979 องค์กรนี้เปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็น แนวลาวส้างชาด เนื่องจากเห็นว่า แนวลาวฮักชาด ได้ปฏิบัติงานประสบความสำเร็จในช่วงการปฏิวัติแล้ว ดังนั้น ภายหลังการปฏิวัติองค์กรนี้จึงต้องมีแนวทางใหม่ในการสร้างชาติต่อไป ส่วนคณะกรรมการขององค์กรนี้อยู่ภายใต้การดูแลและแต่งตั้งโดยกรรมการของ พปปล. อ้างจาก MacAlister Brown and Joseph J. Zasloff, Apprentice Revolutionaries: the Communist Movement in Laos, 1930-1985 (United State of America: Hoover Press Publication, 1986), pp. 59-60.

พิธีถวายคำสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ที่วัดองค์ตื้อด้วย[9]แต่สำหรับระบอบใหม่ แม้ว่า พปปล.จะเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมพิธีทำบุญนมัสการพระธาตุหลวงได้ พรรคก็พยายามลดความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมลง โดยการจัดงานเทศกาลบุญพระธาตุหลวงนี้พร้อมกับจัดงานแสดงสินค้าและผลผลิต รวมทั้งงานแสดงนิทรรศการวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศมิตรสังคมนิยมไว้ด้วยกันในบริเวณลานกว้างหน้าพระธาตุหลวง ตลอดจนการกำหนดกติกาและการกวดขันความปลอดภัยและออกระเบียบการเข้าร่วมทำบุญอย่างเข้มงวด เช่น การแต่งกาย หรือ การห้ามเล่นพนัน เป็นต้น[10]

นอกจากนั้น พปปล. ยังพยายามสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้นำพรรคระดับสูงให้มีฐานะแทนที่พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนาในระบอบเก่า เช่น ในงานบุญพระธาตุหลวง พูมี วงวิจิด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา, ศาสนาและกีฬามาเป็นประธานพร้อมกับหนูฮัก พูมสะหวัน (**ໜູຮັກ ພູມສະຫວັນ**) ผู้นำพรรคระดับสูงประจำทุกปี และ พปปล. ยังตีความพุทธศาสนาใหม่ด้วยการอธิบายให้สอดคล้องกับแนวคิดสังคมนิยม ดังเช่น คำปาฐกถาของพูมี วงวิจิด กล่าวว่าพรรคต้องการให้ประชาชนศรัทธาในพระพุทธศาสนาด้วยเหตุและผลแบบวิทยาศาสตร์มากกว่าความเชื่องมงายเหมือนในระบอบเก่า[11]และตามคำสอนของพระพุทธเจ้าก็แสดงให้เห็นว่าการที่พระพุทธเจ้าสละยศถาบรรดาศักดิ์และยอมเป็นเพียงคนธรรมดาที่มีบาตรไว้รับบิณฑบาตจากประชาชนนั้นเหมือนกับแนวทางของพรรคที่ต้องการให้คนทุกชนชั้นเท่าเทียมกัน[12]

ส่วนสัญลักษณ์ของศักดินาในระบอบเก่านั้น พปปล. พยายามกำจัดทิ้งไป โดยเฉพาะอนุสาวรีย์ที่เป็นรูปปั้นบุคคลที่เคยมีบทบาททางการเมืองในระบอบเก่า เช่น อนุสาวรีย์เจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาสัก (**ເຈົ້າບຸນອຸ້ມ ນະ ຈຳປາສັກ**), รูปปั้นกะต่าย โดนสะสอลิด หรือ พระรูปของเจ้ามหาชีวิต

---

[9] Grant Evans, The Politics of Ritual and Remembrance: Laos since 1975, p. 42.

[10] BBC Summary of World Broadcasts-Far East (12/4/76), quoted in Grant Evans, The Politics of Ritual and Remembrance: Laos since 1975, p. 44.

[11] Grant Evans, The Politics of Ritual and Remembrance: Laos since 1975, p. 62.

[12] BBC Summary of World Broadcasts-Far East (1/11/76), quoted in Grant Evans, The Politics of Ritual and Remembrance: Laos since 1975, p. 62.

สีสะหว่างวง (**ເຈົ້າມະຫາຊີວິດສີສະຫວ່າງວົງ**)[13] รวมทั้งพยายามปฏิรูปวัฒนธรรมทั้งการแต่งกาย เช่น ห้ามใส่กางเกงยีนส์, ห้ามไว้ผมยาว, ห้ามแต่งหน้า และการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ห้ามฟังสถานีวิทยุของไทย, เข้านอนแต่หัวค่ำเพื่อจะได้มีเวลาทำงานเพื่อชาติ เป็นต้น ส่วนบุคคลใดที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบเหล่านี้จะถูกส่งไปเข้าค่ายสัมมนาด้วยข้อกล่าวหาที่ว่าเป็น "ปะติกาน" หรือผู้ประสงค์ร้ายต่อรัฐบาล และผู้ที่ทำความเสื่อมเสียแก่สังคม เช่น โสเภณี หรือ จิ๊กโก๋ (**ອັນທພາລ**)[14]

ด้วยเหตุนี้ หลังจาก ค.ศ. 1975 พปปล. จึงยังปะทะและต่อสู้ช่วงชิงสำนึกชาติลาวที่ รบล. เคยปลูกฝังไว้และยิ่งทำให้ พปปล. พยายามสานต่อการสร้าง "คนสังคมนิยม"[15] ที่มีความเท่าเทียมทางชนชั้นและความเสมอภาคในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อให้ก้าวไปสู่เส้นทางสังคมนิยมที่สมบูรณ์ในอนาคตอันเป็นเส้นทางไปสู่ความรุ่งเรืองของชาติ[16] ด้วยการขยายแนวคิด "ชาติลาว" ตามแบบฉบับของพรรคผ่านกระบวนการการศึกษา, การสื่อสารมวลชน และกระบวนการทางวัฒนธรรม อาทิ พิธีกรรม, เพลงปลุกใจ, อนุสาวรีย์, พิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการสร้างมาตรฐานภาษาลาวแบบใหม่[17] อย่างต่อเนื่องทั้งเชื่อมโยงและเสริมกันและกัน ตลอดจนการกำจัดแนวคิดที่

---

[13] Grant Evans, "Immobile Memories: Statues in Thailand and Laos," In Cultural Crisis and Social Memory: Modernity and Identity in Thailand and Laos, edited by Shigeharu Tanabe and Charles F. Keyes (London: Rout ledge, 2002), pp. 154-179.

[14] John Everingham, "A Struggle in Microcosm," *Far Eastern Economic Review*, 9 (April 1976): 6, quoted in Grant Evans, A Short History of Laos: The Land in Between, p. 179.

[15] ปณิตา สระวาสี, "การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยลาวโดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษาตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2000," บทที่ 2; Vatthana Pholsena, Post-war Laos: The Politics of Culture, History and Identity (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006), p. 55 and Grant Evans, A Short History of Laos, p. 179.

[16] อนินทร์ พุฒิโชติ, ความสัมพันธ์เชิงนโยบายระหว่างการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจลาวภายใต้ "จินตนาการใหม่" ค.ศ. 1986-2000 (ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2547), น. 42 - 44.

[17] ในช่วงรัฐบาลราชอาณาจักรลาว (รบล.) การเขียนภาษาลาวมีลักษณะคล้ายกับการเขียนของไทย เช่น การใช้พยัญชนะ ตัว "ร" ("**ຣ**") ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พูมี วงวิจิด ได้ปฏิรูป "ไวยากอนลาว" (**ไวยากอบลาว**) ซึ่งตัดตัว "ร" ("**ຣ**") ออกไปและให้ใช้เพียงตัว

แตกต่างด้วยการจัดส่งข้าราชการทหารและการเมืองของระบอบการปกครองเก่าไปเข้าค่ายสัมมนาเพื่ออบรมความรู้เกี่ยวกับแนวคิดสังคมนิยม และยุบเลิกองค์กรต่าง ๆ ที่เป็นอิสระจากอำนาจรัฐ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฯลฯ รวมทั้งการผนวกองค์กรทางสังคมของลาว เช่น คณะพระสงฆ์, กลุ่มนักธุรกิจ, กลุ่มชนกลุ่มน้อย, สหพันธ์กรรมกร, องค์กรหนุ่มสาว และสหพันธ์สตรี เข้ามาอยู่ในองค์กรแนวลาวส้างซาด[18] เพื่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันของแนวคิดการสร้างชาติแบบฉบับของ พปปล.

ช่วง ค.ศ. 1975 จนถึง ค.ศ. 1986 จึงถือเป็นช่วงระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงของสังคมลาว และเป็นช่วงเวลาที่น่าสนใจที่จะศึกษาแนวคิดการสร้างคนลาวและประเทศลาวของ พปปล. เพื่อให้เข้าใจประเทศลาวในปัจจุบันที่ยังมีร่องรอยของสังคมเก่าหลงเหลืออยู่ ดังจะเห็นได้จาก พิพิธภัณฑ์พระราชวังของพระมหากษัตริย์สีสะหว่างวงที่หลวงพระบาง ซึ่งมีการนำเสนอเรื่องราวของพระองค์จำนวนมาก ขณะที่พิพิธภัณฑ์แห่งชาติในเวียงจัน แทบจะไม่มีเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์องค์นี้เลย หรือ การสร้างอนุสาวรีย์พระมหากษัตริย์ลาวในอดีตจำนวนหนึ่ง เช่น พระเจ้าฟ้างุ่ม (ເຈົ້າຟ້າງຸ່ມ), เจ้าอะนุวง (ເຈົ້າອະນຸວົງ)

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาประเด็นการศึกษาเรื่องการสร้างชาติลาวของ พปปล. ที่ผ่านมา พบว่ามีผู้ศึกษาวิจัยจำนวนมากซึ่งได้จำลองภาพบางส่วนของการสร้างชาติลาวในช่วง ค.ศ. 1975 -2000 ไว้ในมิติต่าง ๆ ตามแต่แนวคิดและวิธีการที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ งานศึกษานโยบายของ พปปล. ผ่านกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การสร้างสำนึกความเป็นชาติผ่านแบบเรียนของ ปณิตา สระวาสี,[19] การพัฒนาเศรษฐกิจลาวในช่วง "จินตะนากานใหม่" (“ຈິນຕະນາການໃໝ່”) โดยมองจากนโยบายการศึกษาของ อนินทร์ พุฒิโชติ[20] หรือ งานศึกษาบทบาทของพรรคในการปรับเปลี่ยนสถาบันสำคัญ เช่น การปรับเปลี่ยน

“ฮ” (“ຮ”) และ “ล” (”ລ”) แทน ดูรายละเอียดใน Asger Mollerup, Thai-Isan-Lao Phrasebook (Bangkok: White Lotus, 2001), pp. 292-311.

[18] Grant Evans, A Short History of Laos, p.179.

[19] ปณิตา สระวาสี, “การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยลาวโดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษาตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2000.”

[20] อนินทร์ พุฒิโชติ, “ความสัมพันธ์เชิงนโยบายระหว่างการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจลาวภายใต้ “จินตนาการใหม่” ค.ศ.1986-2000,” (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546)

พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับการสร้างรัฐแบบสังคมนิยมของ วรฉัตร เจริญผล[21] รวมทั้ง งานศึกษาแนวคิดชาติลาวจากวรรณกรรมและประวัติศาสตร์นิพนธ์ เช่น งานศึกษาเรื่องการนิยามชาติลาวในวรรณกรรมหลังการปฏิวัติของ อุมารินทร์ ตุลารักษ์[22] หรือ การศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวสมัยใหม่ของ กิติรัตน์ สีหบัณฑ์[23] แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาของการศึกษาเรื่องนี้ คือ ส่วนใหญ่อธิบายจากแนวคิดของผู้นำ พปปล. เพียงไม่กี่คน เช่น การศึกษาของสุธิดา ตันเลิศ เกี่ยวกับบทบาทไกสอน พมวิหาน[24] หรือ การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าสุพานุวงของ สัญญา ชีวะประเสริฐ[25] ทำให้ละเลยบทบาทของบุคคลในพรรคคนอื่น ๆ และบทบาทของ พปปล. ไป

ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจแนวคิดการสร้างชาติของ พปปล. ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาผ่านหนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* (ສຽງປະຊາຊົນ) อันเป็นกระบอกเสียงสำคัญของ พปปล. เนื่องจากหนังสือพิมพ์สะท้อนให้เห็นทั้งแนวคิดของพรรคและผู้นำ ตลอดจนนโยบายของพรรคที่ต้องการให้ประชาชนปฏิบัติตาม และลักษณะพิเศษของหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอข่าวตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้เห็นว่าแนวคิดการสร้างชาติมีการปรับเปลี่ยนตามแต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การตอบโต้ข้อกล่าวหา หรือ การชี้แจงคำถามที่เกี่ยวกับนโยบายใหม่ของรัฐ หรือ การนำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาเน้นย้ำเพื่อสร้างความทรงจำร่วมกันของคนในชาติและสร้างความชอบธรรมในการปกครอง เช่น การเฉลิมฉลองวันชาติในวันที่ 2 ธันวาคม หรือ การฉลองเพื่อระลึกถึงวันที่ได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสในวันที่12 ตุลาคม และท้ายที่สุดจากการศึกษาแนวคิดการสร้างชาติผ่านหนังสือพิมพ์นี้ ผู้ศึกษาหวังว่าจะเกิดประโยชน์ในแง่ของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลาวในอีกมุมมองหนึ่งและทำให้เข้าใจคนลาวและประเทศลาวในมิติที่ลึกซึ้งมากขึ้น

---

[21] วรฉัตร เจริญผล, "พุทธศาสนาและการเมืองภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ 1975-1998."

[22] อุมารินทร์ ตุลารักษ์, " 'ชาติ' ในวรรณกรรมลาวหลังการปฏิวัติ ค.ศ. 1975," *วารสารสังคมลุ่มแม่น้ำโขง* 3 (กันยายน-ธันวาคม 2548): 121-147.

[23] กิติรัตน์ สีหบัณฑ์, "ประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวสมัยใหม่ (ค.ศ. 1975-ปัจจุบัน)" (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546)

[24] สุธิดา ตันเลิศ, "ไกสอน พมวิหานกับพัฒนาการสังคมนิยมลาวระหว่าง ค.ศ. 1975-1986."

[25] สัญญา ชีวะประเสริฐ, "บทบาททางการเมืองของเจ้าสุภานุวงศ์ (ค.ศ. 1945-1975)," (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540)

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. ศึกษาภูมิหลังของความคิดเรื่อง “ชาติลาว” ก่อนปี ค.ศ. 1975
2. ศึกษาเรื่องแนวคิดการสร้างชาติลาวของ พปปล. ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 – 1986 วิเคราะห์ผ่านหนังสือพิมพ์ของ พปปล. คือ หนังสือพิมพ์*เสียงปะชาชน* (*สูงปะชาชึน*) (ค.ศ. 1975-1983) และ หนังสือพิมพ์*ปะชาชน* (ปะชาชึน) (ค.ศ. 1983-1986)

สมมติฐานในการศึกษา

1. หนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่รับสนองนโยบายของ พปปล. และกระจายไปยังส่วนต่าง ๆ ของประเทศผ่านระบบการบริหารส่วนท้องถิ่น อีกทั้งถ่ายทอดสู่ประชาชนผ่านวิทยุท้องถิ่น ฉะนั้น หนังสือพิมพ์ จึงเป็นเครื่องมือในการสร้างชาติที่สำคัญของประเทศลาวและสะท้อนแนวคิดการสร้างชาติของพรรคอย่างชัดเจน
2. แนวคิดการสร้างชาติผ่านหนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* ตั้งแต่ ค.ศ. 1975 – 1980 แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก (ค.ศ. 1975–1980) เนื้อหาในหนังสือพิมพ์เน้นการสร้างชาติตามแนวทางสังคมนิยมของพรรคอย่างเข้มข้น เช่น นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับระบบนารวม, การปลุกระดมให้ประชาชนเป็นคนสังคมนิยมใหม่ เป็นต้น จากนั้นในช่วงที่สอง (ค.ศ. 1980–1986) พรรคได้ปรับแนวทางสร้างประเทศให้เป็นแบบสังคมนิยมอ่อน ๆ โดยเฉพาะนโยบายสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากปัญหาด้านความมั่นคงและปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ หลังจากนั้นพรรคจะเน้นความภักดีต่อชาติและพรรคเป็นหลักในการสร้างชาติแทนแนวทางสังคมนิยม

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้จะวิเคราะห์แนวทางการสร้างชาติของ พปปล. ผ่านหนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* ซึ่งทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงของศูนย์กลางพรรค หนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* ออกจำหน่ายครั้งแรกในวันที่ 11 สิงหาคม ค.ศ. 1975 และมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ คือ การเปลี่ยนชื่อหนังสือพิมพ์เป็น *ปะชาชน* ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1983 ตามมติของที่ประชุม

สมัชชาของ พปปล. ครั้งที่ 3 ของ พปปล. และถือเป็นครั้งแรกที่หน่วยงานผลิตหนังสือพิมพ์สามารถดำเนินงานได้อย่างอิสระแต่ก็จำกัดเฉพาะการระดมเท่านั้นในส่วนของแนวทางการผลิตยังคงอยู่ในความดูแลของ พปปล. เช่นเดิม

ส่วนระยะเวลาที่ศึกษาเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 หลังจาก พปปล. เข้าควบคุมอำนาจในเขตเวียงจันได้และผลิตหนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* ออกจำหน่ายเป็นครั้งแรก จนกระทั่งถึง ปี ค.ศ. 1986 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระดับนโยบายของประเทศและของหนังสือพิมพ์ คือ การปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจจากสังคมนิยมเป็นเศรษฐกิจแบบเสรีที่เรียกว่านโยบาย "จินตะนากานใหม่" ทำให้นโยบายการเมืองของลาวและแนวคิดการสร้างชาติที่สะท้อนผ่านหนังสือพิมพ์เปลี่ยนแปลงไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างชาติของ พปปล. ระหว่างปี ค.ศ. 1975 – 1986 แบ่งการศึกษาออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. งานเขียนเกี่ยวกับชาตินิยมและแนวคิดการสร้างชาติ

การถกเถียงเกี่ยวกับแนวคิดชาตินิยม อันหมายถึงแนวคิดและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยความรู้สึกแรงกล้าในความรักและความภาคภูมิใจในประเทศของตน เริ่มมีมาตั้งแต่ระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นความสนใจแนวคิดชาตินิยมที่เกี่ยวพันกับการเมือง โดยเฉพาะการพัฒนาความคิดทางการเมืองที่มีการปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นแม่แบบในเรื่องอำนาจอธิปไตยของประชาชน จนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 อิทธิพลจากการปลดปล่อยอาณานิคมและการเกิดรัฐใหม่ในประเทศโลกที่สาม[26] ทำให้เกิดการศึกษาเรื่องความแตกต่างของชาตินิยมตามแต่ละพื้นที่ ดังเช่น อุมุท ออสคริมลิ (Umut Özkrimli) ยกตัวอย่างงานของ ฮานส์ โคห์น (Hans Kohn) นักวิชาการด้านแนวคิดชาตินิยมคนสำคัญ ซึ่งแบ่งแนวคิดชาตินิยมเป็น 2 แบบ คือ ตะวันตกและไม่ใช่ตะวันตก

---

[26] Umut Özkrimli, Theories of Nationalism: A Critical Introduction (London: Macmillan Press, 2000), pp. 12-13.

โคห์นอธิบายว่าชาตินิยมแบบชาติตะวันตก ได้แก่ อังกฤษ, ฝรั่งเศส, เนเธอร์แลนด์, สวิสเซอร์แลนด์ และสหรัฐอเมริกา ก่อรูปความคิดมาจากยุคภูมิธรรมซึ่งทำให้ประชาชนในประเทศเหล่านี้ตระหนักถึงเสรีภาพของปัจเจกชนและสำนึกการเป็นพลเมืองที่ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มชุมชนหรือชาติที่พวกเขาอาศัยอยู่[27] ฉะนั้น ชาตินิยมแบบนี้จึงเกี่ยวพันกับการเมืองในแง่ของความรู้สึกในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างมาก ขณะที่ชาตินิยมที่ไม่ใช่ตะวันตก เช่น ในยุโรปตะวันออกและเอเชีย เกิดขึ้นภายหลังการเกิดชาติในกลุ่มตะวันตกและเน้นการนำวัฒนธรรมประเพณีและระบบเครือญาติมาใช้กระตุ้นให้เกิดความรักประเทศบ้านเกิดเมืองนอน รวมถึงความรู้สึกของความเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในชาติ ดังที่ปรากฏในรูปแบบขบวนการชาตินิยมที่เรียกร้องเอกราชและต่อต้านการเข้าครอบครองของต่างชาติหรือเจ้าอาณานิคมในเอเชีย[28]

การถกเถียงประเด็นเรื่องชาตินิยมยังคงมีอยู่เรื่อยมา ยิ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มถกเถียงกันถึงจุดกำเนิดของชาติ โดยเฉพาะ 2 กลุ่มสำคัญคือ กลุ่มที่มองว่าชาตินิยมเป็นผลผลิตของการสร้างชาติในยุคสมัยใหม่[29] เช่น เออร์เนสท์ เกลเนอร์ (Ernest Gellner) นิยามชาตินิยมว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางความคิดที่เติบโตควบคู่กับรัฐสมัยใหม่ในแง่ของความคิดทางการเมืองและความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันของชาติ ผ่านการกล่อมเกลาด้วยวิธีการของรูปแบบรัฐสมัยใหม่ เช่น ระบบการศึกษาที่จะทำให้ผู้คนกลายเป็นพลเมืองที่ดีของรัฐและจงรักภักดีต่อชาติ[30]

ส่วนอีกกลุ่มที่มองว่าชาติมีมาก่อนสมัยใหม่ เช่น แอนโทนี ดี. สมิท (Anthony D. Smith) ที่กล่าวว่า การสำนึกถึงความเป็นชาติมีควบคู่มากับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยู่แล้ว แสดงให้เห็นได้ทั้งจากเรื่องเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์ ความทรงจำร่วมกัน ที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานรุ่นต่อ ๆ มา และรากฐานของความเป็นชาติที่มีความต่อเนื่องมายาวนานนี้เองเป็นผลให้เกิดรัฐชาติแบบในปัจจุบันขึ้นมา[31]

---

[27] Ibid., p. 19.

[28] Ibid., pp. 41-42.

[29] Ibid., p.12.

[30] John Hutchinson and Anthony D. Smith, Nationalism (New York: Oxford University Press, 1994), pp. 55-63.

[31] Ibid., pp. 147-154.

ส่วนงานชิ้นสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการอธิบายเรื่องชาติในปัจจุบัน คือ งานของเบเนดิกท์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) ที่อธิบาย "ชาติ" ว่าเป็น "ชุมชนจินตกรรม" (Imagined Community)[32] อันเป็นชุมชนจินตกรรมทางการเมืองที่ถูกจินตนาการขึ้นโดยมีทั้งอธิปไตยและมีขอบเขตจำกัดมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งผู้ศึกษาเข้าใจว่าชาติที่ถูกจินตกรรมตามความคิดของแอนเดอร์สันคือ การจินตนาการของสมาชิกว่าอยู่ในชุมชนร่วมเดียวกันและการเชื่อมโยงผู้คน, ดินแดน และความรู้สึกร่วมในความเป็นชาติจากรากเหง้าทางประวัติศาสตร์, ศาสนา, วัฒนธรรม, จารีตประเพณี, ภาษา และวิถีชีวิต ตามแต่เงื่อนไขของเวลาและพื้นที่นั้นๆ ผ่านความเป็น "สมัยใหม่" เช่น การพัฒนาของเทคโนโลยีและการขนส่ง การศึกษา และเทคโนโลยีที่จะสามารถแพร่กระจายความคิด "ชุมชนจินตกรรม" นี้ออกไปได้

ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าแอนเดอร์สันจะไม่ได้ปฏิเสธการมีตัวตนของชาติที่มีมาก่อน แต่แอนเดอร์สันกลับให้ความสำคัญอย่างมากต่อเครื่องมือของโลกสมัยใหม่ คือ หนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อความรู้สึกต่อความเป็นกลุ่มและขอบเขตโลกอันเดียวกัน เนื่องจากเทคโนโลยีการพิมพ์สามารถแพร่ขยายความคิดจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่งได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะลักษณะพิเศษของหนังสือพิมพ์ คือ ความสามารถในการจำกัดและสร้างจินตนาการแก่ผู้คนได้ ตัวอย่างเช่น ข่าวของมหาตมะ คานธีที่เป็นนักชาตินิยมอินเดียและนักต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดียคนสำคัญ เพียงแค่การนำเสนอข่าว ไม่ว่าผู้คนทั่วโลกจะอ่านข่าวนี้จนจบหรือไม่ก็ตาม แต่อย่างน้อยได้ทำให้คนทั้งโลกรู้จักประเทศอินเดีย รวมทั้ง คนอินเดียเองก็ได้รับรู้ถึงว่าประเทศอินเดียมีตัวตนเช่นกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า หนังสือพิมพ์สามารถทำให้ผู้คนตระหนักถึงขอบเขตของพรมแดนชาติที่ชัดเจนและแน่นอน ทั้งการมีตัวตนของชาติตนเองและยอมรับการมีตัวตนของชาติอื่นด้วยเช่นกัน[33]

---

[32] Benedict Anderson, Imagined Communities: Reflection on the Origin and Spread of Nationalism, 2nd edition (London: Verso, 1991), pp. 5-7., คำว่า "ชุมชนจินต กรรม" แปลตาม ฉบับแปลภาษาไทย, เบน แอนเดอร์สัน, ชุมชนจินตกรรม: บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม, แปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2552)

[33] Benedict Anderson, The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia and the World (London: Verso, 1998), pp., 32-34.

ในทางกลับกัน พาร์ทา ชัทเทอจี (Partha Chatterjee) นักวิชาการด้านชาตินิยมอินเดียและเอเชียวิพากษ์แอนเดอร์สัน ในบทความเรื่อง "Anderson Utopia"[34] และชัทเทอจีอภิปรายว่า แนวคิด "ชุมชนจินตกรรม" ของแอนเดอร์สันเป็นการมองเพียงด้านเดียวและยังเป็นเพียงชุมชนในอุดมคติที่ไม่มีทางเป็นจริงได้ เนื่องจากผู้คนนั้นใน "ชุมชน" ที่แอนเดอร์สันกล่าวถึงไม่ได้จินตนาการถึงชุมชนเดียวกันเสมอไป[35] ซึ่งชัทเทอจียกชี้ให้เห็นว่าการกำเนิดชาติในเอเชียและแอฟริกาว่าไม่ได้เป็นรูปแบบเดียวกันดังที่แอนเดอร์สันตั้งข้อสังเกตไว้ อันเนื่องมาจากแนวคิดชาตินิยมของแต่ละแห่งเกี่ยวพันกับการสร้างรัฐ, การพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งอเมริกาและยุโรปซึ่งแนวคิดชาตินิยมในดินแดนของเจ้าอาณานิคมก็ยังมีหลากหลายแตกต่างกันไป ฉะนั้น ปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นเพียงปัจจัยภายนอกเท่านั้น แต่แก่นแท้ทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศต่างหากที่มีผลต่อผู้คนในเอเชียและแอฟริกาว่าจะเลือกสรรแนวทางใดที่เหมาะสมและประยุกต์ความรู้เกี่ยวกับสมัยใหม่มาใช้กับการสร้างชาติของตนเอง หรือ ที่ชัทเทอจีเรียกว่า"การนำความคิดสมัยใหม่ของตะวันตกมาใช้อย่างเลือกสรร" (a Selective Appropriation of Western Modernity)[36]

เมื่อกลับมาดูการสร้างชาติของแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่าในแต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกันทั้งการเลือกรูปแบบการปกครองและจุดร่วมทางประวัติศาสตร์ที่ใช้กระตุ้นความเป็นชาติ ดังเช่น บทความในหนังสือ Nation Building: Five Southeast Asian Histories ที่รวบรวมบทความจากงานสัมมนาเกี่ยวกับความพร้อมของการเขียนประวัติศาสตร์การสร้างชาติของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้[37] ซึ่งแต่ละบทความแสดงให้เห็นถึงปัญหาการ

---

[34] Partha Chatterjee, "Anderson's Utopia," *Dialectic: Ground of Comparison: Around the Work of Benedict Anderson* 29 (Winter, 1999): 131, retrieved April 25, 2008, from Jstore Database.

[35] Ibid., p. 132.

[36] Søren Ivarrson, Creating Laos, pp. 9-11.

[37] บทความในหนังสือเล่มนี้ จุดเริ่มต้นของความคิดเกิดจากการประชุมของสมาคมนักประวัติศาสตร์นานาชาติแห่งเอเชีย (the International Conference of Historians of Asia [IAHA]) ที่กรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 1996 ที่มีสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศเข้าร่วมด้วย คือ อินโดนีเซีย ไทย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งนักประวัติศาสตร์จากที่ต่าง ๆ ได้นำเสนอบทความเกี่ยวกับประเด็นการสร้างชาติของ 5 ประเทศนี้ ต่อมาในการประชุมสมาคมนักประวัติศาสตร์

เขียนประวัติศาสตร์ของชาติใหม่ ตัวอย่างที่เด่นชัด เช่น การสร้างชาติมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศที่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 กล่าวคือ แนวคิดการสร้างชาติมาเลเซียนั้นเป็นความพยายามมองย้อนกลับไปในอดีตเพื่อกระตุ้นความรักชาติ แต่อย่างไรก็ดี การเลือกอดีตของกลุ่มชาวมาเลย์และกลุ่มที่ไม่ใช่ชาวมาเลย์นั้นก็แตกต่างกันไปตามประสบการณ์และรากฐานวัฒนธรรมของแต่ละฝ่าย ฝ่ายชาวมาเลย์อธิบายถึงประเทศมาเลเซียว่าเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวมาเลย์มาช้านานแล้วและมีศัตรูสำคัญ คือ อังกฤษ ที่เข้ามาทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวมาเลย์ ส่วนคำอธิบายของกลุ่มที่ไม่ใช่มาเลย์ซึ่งไม่มีรากเหง้าประวัติศาสตร์ในพื้นที่ของประเทศมาเลเซียกลับมองว่าการเข้ามาของอังกฤษทำให้เกิดความเจริญเติบโตของเทคโนโลยีที่ทันสมัยและทำให้เกิดการอพยพเข้ามาของกลุ่มคนต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดกำเนิดประเทศมาเลเซียดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือกล่าวได้ว่า ประเทศมาเลเซียของพวกเขาคือ เมืองพหุสังคมที่ผู้คนหลากหลายเชื้อชาติภาษามาอยู่ร่วมกัน ในขณะเดียวกัน แนวคิดการสร้างชาติของประเทศสิงคโปร์ซึ่งเป็นประเทศที่แยกตัวออกจากมาเลเซียไป กลับพยายามสร้างชาติที่มุ่งสู่การสร้างอนาคต หรือ ประวัติศาสตร์ใหม่ และ กระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทของตนในการมีส่วนร่วมในการสร้างชาติสิงคโปร์ในอนาคตมากกว่าการมองย้อนกลับไปในอดีตที่ชาติสิงคโปร์ไม่เคยมีอยู่เลย[38]

นอกจากนั้น หวัง กังอู่ (Wang Gungwu) นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์เอเชีย ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับแนวทางการสร้างชาติของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ 2 ประการ คือ ประการแรก การสร้างชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รับรูปแบบจากตะวันตก แต่อย่างไรก็ดี ประเทศต่าง ๆ ก็ไม่ได้รับรูปแบบจากประเทศแม่แบบเหล่านั้นมาทั้งหมด จะมีเพียงประเทศฟิลิปปินส์เท่านั้นที่รับรูปแบบการปกครองและการบริหารประเทศที่ค่อนข้างเหมือนแม่แบบ คือ การปกครองแบบสาธารณรัฐที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุขและหัวหน้าคณะผู้บริหารประเทศ

นานาชาติแห่งเอเชีย ปี ค.ศ. 1999 ที่กรุงจาการ์ตา ได้มีการนำเสนอบทความดังกล่าวอีกครั้งจนกระทั่งในปี ค.ศ. 2002 ศูนย์เอเชียและสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Institute of Southeast Asian Studies [ISEAS]) ของสิงคโปร์จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการนานาชาติ (International Workshop) เพื่อนำเสนอผลงานจากการประชุมสมาคมนักประวัติศาสตร์นานาชาติแห่งเอเชียที่ผ่านมาและนำบทความที่นำเสนอในที่ประชุมในครั้งนั้นตีพิมพ์เผยแพร่

[38] Tony Stockwell, “Forging Malaysia and Singapore: Colonialism, Decolonization and Nation-Building,” in Nation-Building: Five Southeast Asian Histories, edited by Wang Gungwu (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2005), pp. 191-219.

ตามแนวทางเสรีประชาธิปไตย รวมทั้ง การพัฒนาประเทศให้มีลักษณะทันสมัยและเจริญก้าวหน้าตามเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของประเทศแม่แบบ คือ สหรัฐอเมริกา แต่ก็อาจจะเนื่องจากประสบการณ์ของฟิลิปปินส์ภายใต้การปกครองของสเปนมาเป็นเวลานานและการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในการประกาศเอกราช รวมถึง ผู้นำฟิลิปปินส์ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากกลุ่มประเทศตะวันตกจึงมีประสบการณ์การเรียนรู้จากรูปแบบรัฐชาติอันหลากหลายในยุโรปและแนวคิดของการสร้างรัฐสมัยใหม่ที่นำมาเป็นแบบอย่างในการสร้างประเทศ จึงทำให้ฟิลิปปินส์เป็นเช่นนี้[39]

ประการที่สอง คือ ขบวนการชาตินิยมในจีนและญี่ปุ่น ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างสำคัญที่มีผลต่อการเติบโตความคิดชาตินิยมในแต่ละประเทศ เพราะทั้งสองกลุ่มต่างสนับสนุนขบวนการชาตินิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าในพม่า, อินโดนีเซีย หรือ ในดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศส กล่าวคือ แม้ว่าฝรั่งเศสจะได้ให้การศึกษาที่แข็งแรงแก่ชาวเวียดนาม และการเรียนรู้ถึงความเจริญและความยิ่งใหญ่ของอารยธรรมของฝรั่งเศสที่น่าจะเป็นตัวอย่างให้ทำตาม แต่ท้ายที่สุด ในระยะแรกเวียดนามเลือกขบวนการชาตินิยมของจีนมาเป็นแบบอย่างในการต่อต้านฝรั่งเศสและยอมรับความช่วยเหลือจากจีนในการสนับสนุนขบวนการชาตินิยมด้วย ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญของจุดเริ่มต้นของการขยายความคิดเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ในเวียดนามและภายหลังเวียดนามผสมผสานแนวคิดชาตินิยมกับคอมมิวนิสต์เพื่อใช้ระดมมวลชนปฏิวัติ แม้ว่าท้ายที่สุดเวียดนามจะเลือกแนวทางการปกครองตามแบบคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียตที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนการปฏิวัติก็ตาม[40]

จากทั้งหมดที่กล่าวมา “ชุมชนจินตกรรม” ของแอนเดอร์สัน, ชาตินิยมทางวัฒนธรรมของชัทเทอจี มาจนถึงข้อสังเกตของหวัง กัง อู่ต่อแนวคิดที่มีผลในการสร้างชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นเป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาการอธิบายเรื่องการสร้างชาติที่แหลมคม อีกทั้งการอภิปรายดังกล่าวยังเป็นคุณูปการสำคัญต่องานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้อย่างมาก ในการวางกรอบประเด็นคำถามและความระมัดระวังในการอธิบายแนวคิดการสร้างชาติลาวที่จะอธิบายโดยไม่สนใจลักษณะภายในประเทศลาวในปัจจุบันนี้กับสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตไม่ได้เพียงอย่างเดียว

---

[39]Wang Gungwu, “Nation and Heritage,” in Nation Building: Five Southeast Asian Histories, edited by Wang Gungwu (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2005), pp. 251-271.

[40] Ibid., pp. 266-270.

2. งานเขียนเกี่ยวกับแนวคิดการสร้างชาติลาว

การเปลี่ยนแปลงภายในยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะความคิดเกี่ยวรัฐชาติ ส่งผลให้หลายประเทศในยุโรปเข้ามาควบคุมคนและจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในดินแดนอาณานิคม อีกทั้ง การพัฒนาทางด้านการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมทั้ง เรือกลไฟ, รถไฟ, โทรเลข และการพัฒนาเส้นทางการค้าผ่านคลองสุเอซที่ส่งผลให้การเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกเป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น[41] ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย โดยเฉพาะ โลกทัศน์เกี่ยวกับเส้นเขตแดน ธงชัย วินิจจะกูล ชี้ให้เห็นว่าในช่วงเวลานั้น ดินแดนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่เคยมีการกำหนดเขตแดนโดยรอบแบบเส้นเขตแดนแบบรัฐชาติที่เกิดขึ้นในยุโรป และความแตกต่างดังกล่าวไม่ได้เป็นเพราะความล้าหลังทางเทคนิค เช่น การขาดแคลนอุปกรณ์, ผู้มีความรู้ หรือ ปัญหาการคมนาคม แต่เนื่องจากดินแดนเหล่านี้ไม่มีความคิดเรื่องเส้นเขตแดนโดยรอบของอาณาจักรอยู่ในความรับรู้ต่างหาก[42]

ในช่วงเวลานั้น การเกิดแผนที่แบบสมัยใหม่ หรือ การกำหนดเขตแดนโดยรอบนี้จึงเป็นสิ่งแปลกปลอมของผู้คนในภูมิภาคนี้ เพราะสำนึกเกี่ยวกับขอบเขตดินแดนของอาณาจักรเหล่านี้ในอดีตกำหนดขอบเขตดินแดน, แบบแผนการปกครอง และแบบแผนทางสถาปัตยกรรมของพระราชวัง ตามระบบจักรวาลอันศักดิ์สิทธิ์[43] หรือ อาจเรียก รูปแบบของรัฐเหล่านั้นว่า ระบบปริมณฑลทางอำนาจ (Mandala System)[44] อันหมายถึง อาณาจักร หรือ รัฐที่ไม่มีขอบเขตและ

---

[41] Nicholas Tarling, The Cambridge History of Southeast Asia Volume II: The Nineteenth and Twentieth Centuries, (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), p. 1.

[42] Thongchai Winichakul, Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation (Chiang Mai: Silkworm Books, 2004), pp. 172-174 และ ธงชัย วินิจจะกูล, "ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตน," ใน อยู่เมืองไทย รวมบทความทางสังคมการเมืองเพื่อเป็นเกียรติแด่ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริกในโอกาสครบรอบ 60 ปี (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), น. 129-130.

[43] ธงชัย วินิจจะกูล, "ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตน," น. 133-134.

[44] แนวคิดเรื่องระบบคิดแบบปริมณฑลทางอำนาจ (Mandala system) เป็นการเสนอของ O.W. Wolter ใน O.W. Wolter, History, Culture, and Region in Southeast Asian Perspectives (Singapore: the Institute of Southeast Asian Studies, 1982) และแนวคิดนี้ถูก

พื้นที่ที่แน่นอน เพียงแต่ขอบเขตพื้นที่การปกครองของแต่ละอาณาจักรนั้นจะขึ้นอยู่กับอำนาจของผู้ปกครองที่มีสถานะเสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า ดังนั้น ผู้นำอาณาจักรจึงต้องมีทศพิธราชธรรมเป็นคุณธรรมประจำใจ เพื่อให้บ้านเมืองสงบสุข รวมทั้งผู้นำต้องมีความเข้มแข็งและบารมีตามลักษณะของจักรพรรดิราชจึงจะสามารถแผ่ขยายอำนาจออกไปไปสู่เมืองน้อยใหญ่ที่อยู่โดยรอบได้อย่างกว้างไกล

สำหรับ เมืองที่ไม่มีอำนาจเทียบเท่ากับเมืองที่มีอำนาจบารมีนั้น จึงต้องแสดงความจงรักภักดี ในรูปแบบของการแต่งงาน, การส่งส่วย หรือ ส่งบรรณาการ เพื่อแลกเปลี่ยนกับความมั่นคง ปลอดภัยและการช่วยเหลือเมื่อถูกรุกรานจากเมืองอื่น ๆ เมื่อพิจารณาตามแนวคิดดังกล่าว เมืองต่าง ๆ ของลาวในปัจจุบัน เช่น หลวงพระบาง เวียงจัน และจำปาศักดิ์ เคยอยู่ในภาวะจำยอม หรือ "ขึ้นต่อ" อาณาจักรที่มีอำนาจมากกว่า[45] และยังต้องอยู่ใต้อำนาจของหลายฝ่ายพร้อม ๆ กัน เช่น สยาม (ไทย) และเว้ (เวียดนาม) เพื่อถ่วงดุลอำนาจเมืองต่าง ๆ[46]

ด้วยเหตุนี้ เมื่อฝรั่งเศสซึ่งมีโลกทัศน์เรื่องภูมิศาสตร์แบบใหม่เข้ามายึดครองเวียดนาม และในเวลาต่อมาได้เข้ามามีอิทธิพลในหัวเมืองลาวและกัมพูชา ฝรั่งเศสจึงอ้างสถานะในการครอบครองดินแดนลาวและกัมพูชาตามเวียดนามซึ่งเคยให้ความช่วยเหลือเมืองเหล่านั้นมาก่อน อีกทั้ง ฝรั่งเศสยังดำเนินการจัดทำแผนที่เพื่อประโยชน์ในต่อควบคุมเมืองเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของเมืองเหล่านี้อย่างสมบูรณ์ ท้ายที่สุด การจัดทำแผนที่ลาวของฝรั่งเศสกลับมีความสำคัญในการสร้างสำนึกเรื่องชาติลาวในเวลาต่อมาด้วย ดังจะเห็นได้ในงานศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสำนึกเรื่องชาติลาวที่สำคัญ ได้แก่ งานของโซเรน อีวาร์สสัน (Søren Ivarsson) เรื่อง Creating Laos: the Making of Lao Space Between Indochina and Siam, 1860-1945 อีวาร์สันวิเคราะห์ว่า เนื้อหาที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ "ลาวใหญ่"[47] เช่น แผนที่

นำไปใช้อ้างอิงในการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องรัฐในเอเชียจำนวนมาก เช่น Martin Stuart-Fox, A History of Laos (Singapore: Cambridge University Press, 1997) หรือ Thongchai Winichakul, Siam Mapped: A History of the Geo-body Of a Nation, p. 82.

[45] ธงชัย วินิจจะกูล, "ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตน," น. 158.

[46] เรื่องเดียวกัน, น. 164.

[47] Søren Ivarsson, "Towards a New Laos: Lao Nhay and the Campaign for National 'Reawakening' in Laos," 1941-45," in Laos Culture and Society, edited by Grant Evans (Chiang Mai: Silkworm Books, 1999), pp. 61-78.

ประเทศลาว, ประวัติศาสตร์ลาว, วัฒนธรรมลาว สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มคนลาวในช่วงเวลาดังกล่าว คือ ความคิดการเป็นเจ้าของประเทศลาวที่มีขอบเขตแน่นอนชัดเจน ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากความพยายามของฝรั่งเศสที่ต้องการให้คนลาวรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสหพันธ์อินโดจีนและการกระตุ้นให้คนลาวรู้สึกว่าตนเองต่างจากคนไทย

นอกจากนั้น ยังมีงานของ มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกส์ (Martin Stuart-Fox) นักวิชาการเกี่ยวกับลาวคนสำคัญที่ศึกษาเรื่องชาตินิยมลาวและการเขียนประวัติศาสตร์ลาว[48] สจ๊วต-ฟอกส์กล่าวว่า การก่อรูปของขบวนการชาตินิยมในระหว่างทศวรรษ 1920-1930 นั้นเป็นเพียงคนลาวกลุ่มคนเล็ก ๆ เท่านั้นที่พยายามปลุกกระแสชาตินิยมเพื่อเป้าหมายทางการเมืองมากกว่าเป็นความต้องการของประชาชนทั้งหมด ซึ่งมาร์ติน สจ๊วต-ฟอกส์ ยกตัวอย่างการฟื้นฟูวัฒนธรรมและการค้นคว้าทางวิชาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลาวและวรรณกรรมในหมู่ปัญญาชนลาว[49] ไม่ว่าจะเป็นเจ้าเพ็ดชะราด, มหาสิลา วีระวงส์ (ສີລາ ວີຣະວົງສ໌)หรือ กะต่าย โดนสะสอลิด ต่างสืบทอดการอธิบายประวัติศาสตร์ลาวที่มีความต่อเนื่องยาวนานตามแบบฝรั่งเศสโดยเฉพาะการอธิบายเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองในการกล่าวถึงความชอบธรรมในการปกครองของตระกูลเจ้าสายหลวงพระบางในประเทศลาว อีกทั้ง จากแนวคิดเรื่องรัฐพุทธในเอเชียของวอลเตอร์ (O.W Wolter) ทำให้มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกส์ ซึ่งศึกษาความเปลี่ยนแปลงของลาวหลังการปฏิวัติของ พปปล. กล่าวว่าแม้ว่าลาวจะเป็นรัฐที่มีปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมแต่เพราะรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ที่ผูกพันกับศาสนาพุทธทำให้ ประเทศลาวผสมผสานแนวคิดสองแนวคิดนี้ไว้ด้วยกัน[50]

ในส่วนของงานที่ศึกษาความพยายามสร้างรัฐของ พปปล. ในช่วงหลังการปฏิวัติ ค.ศ. 1975 ที่ศึกษาเครื่องมือของรัฐสมัยใหม่ในการเผยแพร่ความคิดความเป็นชาติลาว ตัวอย่างงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษา อาทิ การวิจัยของ จารุวรรณ ธรรมวัตร, ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์

---

[48] Martin Stuart-Fox, “Historiography, Power and Identity: History and Political Legitimation in Laos,” in Contesting Visions of the Lao Past: Lao Historiography at the Crossroads, edited by Christopher E. Goscha and Søren Ivarsson (Denmark: NIAS Press, 2003), pp. 71-95. and Martin Stuart-Fox, “The challenge for Laos Historiography,” *South East Asia Research* 14 (November 2006): 339-359.

[49] Martin Stuart-Fox, A History of Laos, pp. 45-46.

[50] Martin Stuart-Fox, Buddhist Kingdom Marxist State: The Making of Modern Laos (Thailand: White Lotus, 1996), Chap.5.

และ ปณิตา สระวาสี[51] ซึ่งต่างวิเคราะห์แนวคิดการสร้างชาติจากแบบเรียนของลาวภายหลังการปฏิวัติ เช่น การเน้นความเป็นวีรบุรุษของพรรค จากเหตุการณ์การต่อสู้กับจักรพรรดินิยมทั้งฝรั่งเศส ไทย และสหรัฐอเมริกาที่เคยเข้ามากอบโกยผลประโยชน์จากลาวไปจำนวนมาก และการเน้นว่าศัตรูเหล่านี้เป็นตัวการให้คนลาวแตกแยกความสามัคคี[52]

ส่วนอีกปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการสร้างระบอบใหม่ของ พปปล. คือ ปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากในประเทศลาว และ ปัญหาดังกล่าวยังเป็นประเด็นที่ถกเถียงในหมู่นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับลาว ส่วนหนึ่งมองว่า ความสำเร็จในการปกครองประเทศของผู้นำลาวในแต่ละยุคสมัยขึ้นอยู่กับความสามารถในการปกครองชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายว่าชัยชนะของ พปปล. ในปี ค.ศ. 1975 เป็นเพราะได้รับการสนับสนุนจากชนกลุ่มน้อย ซึ่งประเด็นดังกล่าว แกรนท์ อิฟเวนส์ (Grant Evans)[53] นักมานุษยวิทยาและนักวิชาการเกี่ยวกับลาว กล่าวแย้งว่า แท้จริงแล้ว รบล. ให้ความสนใจต่อชนกลุ่มน้อย ดังจะเห็นได้จากในสมัยการปกครองของ รบล. มีการกำหนดสิทธิให้ประชาชนทุกชนทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีสิทธิเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1947 หรือ ความสนใจเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชนกลุ่มน้อยในกลุ่มผู้นำ

---

[51] ดูรายละเอียดใน จารุวรรณ ธรรมวัตร, ประภาส สุวรรณศรี และ พรสวรรค์ สุวรรณธาดา, "การกล่อมเกลาทางสังคมจากแบบเรียนระดับประถมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2518 – 2538," ใน ลาวฮู้หยังฯ-ไทยรู้อะไร: วิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษา, กาญจนี ละอองศรี และคณะ, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค, 2544); ปณิตา สระวาสี, "การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยลาวโดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษาตั้งแต่ ค.ศ. 1975 – 2000," และ Dararat Mattariganond and Yaowalak Apichatvullop, "Historical Presentations in the Laos Textbooks: From the Independent to the Early Socialism Period (1949-1986)," *Journal of Mekong Societies* 2 (May-August, 2005): 87 -122.

[52] ปณิตา สระวาสี, "การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยลาวโดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษาตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2000," น. 139.

[53] ดูรายละเอียดใน Grant Evans, The Politics of Ritual and Remembrance : Laos since 1975 ; A Short History of Laos และ บทความ "Immobile Memories : Statues in Thailand and Laos."

ของ รบล. อย่างเช่น เจ้าสมสะนิดที่นำเสนอเรื่องราวและรูปภาพเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยลงในนิตยสาร *เมืองลาว* เป็นประจำ[54]

อย่างไรก็ดี การศึกษาประวัติศาสตร์ลาวนั้นกล่าวได้ว่ายากที่มองข้ามปัญหาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในลาวไปได้ เพราะชนกลุ่มน้อยเหล่านี้มีจำนวนประชากรมากกว่าครึ่งหนึ่งของประเทศลาวในปัจจุบัน ซึ่งในงานศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการสร้างชาติลาวที่น่าสนใจเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว คือ หนังสือเรื่อง Post-war Laos: The Politics of Culture, History and Identity ของ วัดทะนา พลเสนา (Vatthana Pholsena) วัดทะนากล่าวถึงความล้มเหลวของ พปปล. ในการสร้างชาติลาว เนื่องจากไม่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อยได้ แม้ว่าในระยะแรกของการเขียนประวัติศาสตร์ของชาติใหม่ พปปล. พยายามกล่าวถึงบุญคุณของชนกลุ่มน้อยโดยเฉพาะกลุ่มลาวสูงที่ช่วยเหลือ แนวลาวฮักชาด หรือ กลุ่มปะเทดลาวและกองกำลังเวียดมินห์ (Viet Minh) ต่อต้านฝรั่งเศสในสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1 และต่อสู้กับสหรัฐฯ ในสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 รวมถึงความสำเร็จของการปฏิวัติในปี ค.ศ. 1975 แต่ท้ายที่สุดแล้ว วัดทะนาก็ชี้ให้เห็นว่า "ชาติลาว" ในปัจจุบันประสบความสำเร็จเพียงครึ่งเดียว เพราะแม้ว่า พปปล. จะพยายามให้ความสำคัญกับชนกลุ่มน้อยที่เข้าไปเกี่ยวข้องในสงครามต่อสู้ และให้พื้นที่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ในประวัติศาสตร์ลาว เช่น จากที่เคยนิยามชนกลุ่มน้อยว่ามีแต่ "ความป่าเถื่อน" หรือ เป็นเพียง "ขี้ข้า" พปปล. นิยามให้ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เป็น "ผู้รักชาติ" แต่หากมองจากนโยบายต่างๆของรัฐลาวในปัจจุบัน ทั้งการสนับสนุนศาสนาพุทธให้เป็นศาสนาประจำชาติ, การแต่งกายแบบลาวลุ่ม หรือการใช้ภาษาลาวลุ่มเป็นภาษาราชการในปัจจุบัน "ชาติลาว" ที่รวมคนทุกชาติพันธุ์ไว้เป็นสิ่งที่ไม่เคยเป็นจริงเลย[55]

3. งานที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ของกลุ่มประเทศสังคมนิยม

หากพิจารณาถึงการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นเครื่องมือในการสร้างชาติในกลุ่มประเทศสังคมนิยม โดยเฉพาะวิธีการควบคุมและการเผยแพร่ข่าวสารในประเทศจีนมีลักษณะพิเศษ เนื่องจากประชากรจำนวนมากและพื้นที่ของประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาล วิภา อุตมฉันท์ นักวิชาการที่สนใจเรื่องสื่อมวลชน อธิบายความเปลี่ยนแปลงด้านสื่อมวลชนจีนภายใต้การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน สองช่วงสมัย คือ ก่อนและหลังนโยบายเปิดประเทศในปลายทศวรรษ 1970 คือ ในระยะแรกพรรคคอมมิวนิสต์จีนใช้หนังสือพิมพ์เผยแพร่แนวคิดสังคมนิยมเป็น

---

[54] Grant Evans, A Short History of Laos, pp. 134-135.

[55] Ibid., pp. 6-7.

จำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากจำนวนหนังสือพิมพ์ที่มีมากกว่า 400 ฉบับแต่จำนวนของหนังสือพิมพ์เหล่านี้ก็ผันแปรตามสถานการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะช่วงเวลาของการเคลื่อนไหวต่อต้านกระแสฝ่ายขวาในปี ค.ศ. 1957 และ ช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม ซึ่งพรรคเข้าควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดทำให้หนังสือพิมพ์บางเล่มต้องปิดตัวลงไป[56] จนกระทั่งเมื่อจีนเปิดประเทศและดำเนินนโยบายเสรีทางการค้าในช่วงปี ค.ศ.1979 ทำให้รัฐบาลจีนเริ่มผ่อนคลายการควบคุมการสื่อสารมวลชนของจีนลงทำให้จำนวนหนังสือพิมพ์เพิ่มขึ้นมากกว่า 2,200 ฉบับและหนังสือพิมพ์ยังสามารถนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองได้ เช่น คอลัมน์ข่าวดารา, ภาพยนตร์, กีฬา และข่าวลือ เป็นต้น[57]

อย่างไรก็ดี ปัญหาสำคัญที่พรรคมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐ คือ การผันแปรทางการเมืองภายในของจีนและอิทธิพลของวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ทำให้พรรคยังต้องควบคุมและระมัดระวังอย่างมากในการพยายามควบคุมให้สื่อสารมวลชนอยู่ในกรอบที่พรรคกำหนดไว้โดยเฉพาะการเผยแพร่อุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ยิ่งในปี ค.ศ. 1983 ความหวาดระแวงต่อปัญหาการแทรกแซงทางการเมืองทำให้รัฐบาลจีนรณรงค์ต่อต้าน“มลพิษทางใจ” (Spiritual Pollution) เพื่อมุ่งกำจัดสื่อมวลชนที่ไม่พึงปรารถนาออกไป และในอีก 4 ปีต่อมา รัฐบาลรณรงค์ต่อต้าน “เสรีนิยมชนชั้นนายทุน” (Bourgeois Liberalization) ซึ่งมีผลให้หนังสือ16 ล้านเล่ม, นิตยสาร 4.7 ล้านเล่ม, หนังสือพิมพ์ 6.5 ล้านฉบับ, เทป 1.1 ล้านม้วนและ วีดีโอเทปอีก 18 ล้านม้วน ถูกรัฐบาลสั่งยึดและทำลาย รวมทั้ง การจับกุมบุคคลในวงการสื่อมวลชนอีกกว่า 3,000 คน[58] นอกจากนั้น ภายหลังจากเหตุการณ์เทียนอันเหมิน ปี ค.ศ. 1989 รัฐบาลจีนก็เข้าควบคุมด้านสื่อสารมวลชนอย่างเข้มงวดที่สุด เพราะแม้แต่หนังสือพิมพ์ *เหรินหมินรื้อเป้า* (Ren Min Ri Bao หรือ *ประชาชนรายวัน*) ที่เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลจีนและขึ้นตรงต่อคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน[59] รัฐบาลจีน

---

[56] วิภา อุตมฉันท์, “สื่อมวลชนจีนในยุคเปิดประเทศ,” ใน จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ประทุมพร วัชรเสถียร และ ไชยวัฒน์ ค้ำชู, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์จีนศึกษา, 2542), น. 89.

[57] เรื่องเดียวกัน, น. 89.

[58] เรื่องเดียวกัน. น. 79.

[59] เรื่องเดียวกัน, น. 87-88.

สั่งปลดเจ้าหน้าที่ของหนังสือพิมพ์กว่า 1,500 คน รวมทั้ง รัฐบาลจีนยังสั่งปิดหนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับและเนรเทศนักหนังสือพิมพ์หลายคนออกนอกประเทศจำนวนมาก[60]

ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศสังคมนิยมที่น่าสนใจอีกประเทศ คือ เวียดนาม ซึ่งหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือสำคัญของพรรคที่จะเผยแพร่นโยบายสู่ประชาชนและปลูกฝังให้ประชาชนเข้าใจอุดมการณ์สังคมนิยมและหน้าที่ลักษณะของคนสังคมนิยมที่รัฐกำหนดไว้ เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ของประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ แต่สื่อสิ่งพิมพ์ของเวียดนามมีลักษณะที่โดดเด่นตรงที่พื้นฐานการศึกษาของประชากรที่ดีและอัตราการอ่านออกเขียนของประชากรสูงทำให้สิ่งพิมพ์ได้รับการตอบรับและส่งผลสะท้อนต่อคนจำนวนมาก ซึ่งในประเด็นนี้ เดวิด จี. มาร์ (David G. Marr) กล่าวว่าบทบาทของปัญญาชนเวียดนามมีต่อการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศอย่างมากมาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ค.ศ. 1975 และแม้ว่าในยุคการปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม รัฐบาลจะลดบทบาทของปัญญาชนเหล่านี้ลงแต่ในหนังสือพิมพ์เวียดนามก็ยังมีบทความที่กล้าวิพากษ์วิจารณ์การปกครองของรัฐและบทบาทของปัญญาชนเหล่านี้จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลประกาศใช้นโยบายโด๋ย เม้ย (Doi Moi)[61]

สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศลาว เมื่อเปรียบเทียบกับสองประเทศข้างต้นจะเห็นได้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศลาวมีจำนวนน้อยมากเนื่องจากปัจจัยด้านการผลิตและการบริโภคที่เกี่ยวเนื่องกับอัตราการรู้หนังสือ อย่างไรก็ดี ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ค.ศ.1975 จากการศึกษาเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ในเอเชียของจอห์น เลนท์ (John A. Lent)[62] แสดงให้เห็นภาพรวมของสื่อสิ่งพิมพ์ลาวในช่วงทศวรรษ 1970 ว่าในขณะนั้น หนังสือพิมพ์ภายในประเทศมีมากกว่า 41 ฉบับ ซึ่งเลนท์ชี้ให้เห็นว่าในช่วงเวลานั้น หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญของกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐและปัญญาชนที่ร่ำรวยที่ต้องการนำเสนอความคิดทางการเมืองตามแนวทางของตนสู่ประชาชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ หนังสือพิมพ์ของฝ่ายเสรีนิยม ซึ่งมี

---

[60] เรื่องเดียวกัน., 80.

[61] David G. Marr, “Passion for Modernity: Intellectuals and the Media,” in Postwar Vietnam: Dynamics of a Transforming Society, edited by Hy V. Luong (United State of America: Rowman & Littlefield Publisher, 2003), pp. 257-295.

[62] ดู John A. Lent, Newspaper in Asia: Contemporary Trends and Problems, pp. 240-251. และ John A. Lent, Broadcasting in Asia and the Pacific: A Continental Survey of Radio and Television (Philadelphia: Temple University, 1978), pp. 120-123.

ตัวอย่างที่สำคัญ เช่น *ลาเวอนี ดูลาว* (*L'Avenir du Laos*) ของ กะต่าย โดนสะสอลิด อดีตนายกรัฐมนตรี, *เสียงลาว* และ *ประชาธิปไตย* ของ ตระกูลวอระวง (**ວໍຣະວົງ**) และ *พรรคการเมืองอิสระ, มหาศาล* และ *เลบโดโมแดร์ แองเดอปองดอง* (*L'Hebdomodaire Independente*) ของ ผุย ชะนะนิกอน (**ผุย ชะนะนิกอน**) นักการเมืองฝ่ายขวาคนสำคัญ เป็นต้น ส่วนหนังสือพิมพ์อีกกลุ่ม คือ หนังสือพิมพ์ของฝ่ายนิยมแนวคิดสังคมนิยม ซึ่งผู้ผลิตจะมีทั้งฝ่ายเป็นกลาง เช่น *ลาวใหม่* และ *สันติพาบ* ของ บง สุวันนะวง (**บ๋ง สุวันนะว๋ง**) และหนังสือพิมพ์ของฝ่ายต่อต้านรัฐบาลที่ผลิตในเขตปลดปล่อย เช่น *สามะคีทำ* (*สามะคีทำ*) ของหนูฮัก พูมสะหวัน ในพื้นที่ตะวันออก, *ลาวกู้ชาด* (*ลาวกู้ชาด*) ของ คำไต สีพันดอน (**ຄໍາໄຕ ສີພັນດອນ**) ซึ่งผลิตจำนวน 15,000 ฉบับต่อวันและจำหน่ายในพื้นที่ทางตอนใต้ และ *กองทับปดปอยปะซาซน* (*ກອງທັບປົດປ່ອຍປະຊາຊົນ*) ของกองทัพฝ่ายปะเทดลาว[63] และ *แนวลาวฮักชาด* (*แນວລາວຮັກຊາດ*) ของแนวลาวฮักชาด ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะเป็นแผ่นข่าวที่ให้ข้อมูลที่น่าสนใจ สั้นกระชับ อีกทั้ง ราคาไม่แพงจึงทำให้เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย[64]

เมื่อ พปปล. เข้ามาปกครองประเทศลาวแล้ว หนังสือพิมพ์ของทั้งสองฝ่ายหลายฉบับปิดตัวไป เหลือเพียงหนังสือพิมพ์ที่เป็นสื่อกลางของรัฐบาลใหม่เท่านั้น เช่น *เสียงปะซาซน* และ *เวียงจันใหม่* (*ວຽງຈັນໃໝ່*) ที่ถูกปรับให้เป็นหนังสือพิมพ์ของศูนย์กลางของข่าวสารของเมืองเวียงจัน[65] ในงานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของสื่อสารมวลชนลาวเรื่อง "การศึกษาพัฒนาการของระบบสื่อสารมวลชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ. 1950-1997" ของทองปาน สมพะวง นักศึกษาชาวลาว อธิบายภาพรวมของสื่อสิ่งพิมพ์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า พปปล. เข้าควบคุมสื่อมวลชนอย่างใกล้ชิดผ่านกระทรวงแถลงข่าว, โฆษณาและวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่กลั่นกรองข่าวสารที่จะลงในหนังสือพิมพ์[66] อีกทั้ง ลักษณะการนำเสนอข่าวของ

---

[63] Shelton A. Gunaratne, Handbook of the Media in Asia (New Delhi: Sage Publicatio, 2000), pp. 296-316.

[64] John A. Lent, Newspaper in Asia: Contemporary Trends and Problems, (Hong Kong: Heinemann Asia, 1982) p. 241.

[65] Ibid., p. 251.

[66] ทองปาน สมพะวง, "การศึกษาพัฒนาการของระบบสื่อสารมวลชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ. 1950-1997," (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน ภาควิชาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), น. 88.

หนังสือพิมพ์ก็เน้นการนำเสนอข้อเท็จจริงของข่าวในลักษณะที่เป็นทางการและรายงานความเคลื่อนไหวของผู้นำพรรคและรัฐบาล เช่น การเยี่ยมเยียนประชาชน, การเดินทางไปต่างประเทศและการต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองของประเทศ, การประชุมและรายงานการประชุมภายในประเทศ[67]

อย่างไรก็ดี ความผันแปรทางการเมืองระหว่างประเทศกรณีเวียดนามบุกกัมพูชาซึ่งเริ่มต้นในปลายปี ค.ศ. 1977 กรณีดังกล่าวส่งผล ให้กลุ่มผู้นำของลาวหวาดระแวงประชาชนและกลุ่มเจ้าหน้าที่ของพรรคที่นิยมจีนอย่างมากซึ่งถือว่าช่วงนี้เป็นวิกฤตของอุดมการณ์สังคมนิยมของลาว ตัวอย่างของความหวาดระแวงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นใน บันทึกความทรงจำของจันที เดือนสะหวัน (**ຈັນທີ ເດືອນສະຫວັນ**) อดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* (ค.ศ. 1977-1983) จันทีบันทึกไว้ว่า บรรยากาศทางการเมืองในช่วงเวลานั้น ส่งผลให้รัฐบาลลาวจับกุมบุคลากรด้านสื่อสารมวลชนที่ทางการเชื่อว่าเป็นกลุ่มนิยมจีนไปเข้าค่ายสัมมนาจำนวนมาก ทำให้บุคคลกรบางคนหลบหนีออกนอกประเทศหลายคน เช่น สีสะหนาน ไชยานุวง อดีตหัวหน้าสำนักข่าวสารประเทศลาว (**ສຳນັກຂ່າວສານປະເທດລາວ**) ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมงานของเขาหลบหนีออกไปและขอลี้ภัยอยู่ประเทศจีน หรือ แม้แต่ สีซะนะ สีสาน รัฐมนตรีกระทรวงแถลงข่าว, โฆษณาและวัฒนธรรม ในช่วงเวลานั้นพรรคก็ส่งไปอมรมการเมืองที่ฮานอยและท้ายที่สุดในปี ค.ศ. 1983 จันทีก็ถูกจับกุมตัวไปเข้าค่ายสัมมนาที่เวียงไซ

เหตุการณ์ภายในลาวค่อยคลี่คลายลงไปเมื่อ พปปล. ตัดสินใจปฏิรูปนโยบายเศรษฐกิจในปี ค.ศ.1986 และสำหรับการสื่อสารมวลชนในลาวทองหล่อ ดวงสะหวัน (Thonglor Duaungsawangn) นักหนังสือพิมพ์ลาวอธิบายว่าในช่วงเวลาดังกล่าว พปปล. ยกเลิกการสนับสนุนทางด้านการเงินแก่หนังสือพิมพ์ ทำให้หนังสือพิมพ์ต่างปรับตัวเองเพื่อหารายได้มาผลิตหนังสือพิมพ์ด้วยวิธีการ ต่าง ๆ เช่น การเพิ่มยอดจำหน่าย, การบอกรับสมาชิก และ การลงพื้นที่โฆษณา[68] อย่างไรก็ดี ในทัศนะของผู้บริโภคข่าวสาร จันที เดือนสะหวัน ให้สัมภาษณ์ต่อวิภา อุตมฉันท์ ในงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของสัญญาณวิทยุและโทรทัศน์ข้ามพรมแดนระหว่างไทย-

---

[67] เรื่องเดียวกัน, น. 83-85.

[68] Thonglor Duaungsawangn, "The Impact of Economics Transition on the Media in Laos," in Media Fortunes Changing Times: Asian States in Transition, edited by Russell Hiang-Khng Heng, (Singapore: Institute of Southeast Asia, 2000), pp. 107-117.

ลาว จันทีมีทัศนะต่อ หนังสือพิมพ์ลาวว่าไม่ค่อยน่าสนใจเมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์ของไทย เช่น หนังสือพิมพ์*ไทยรัฐ, มติชน*, *บางกอกโพสต์* และ*กรุงเทพฯธุรกิจ* ที่จันทีอ่านเป็นประจำ[69]

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากหลักฐานชั้นต้น คือ หนังสือพิมพ์รายวันภาษาลาว *เสียงปะชาชน* ในช่วง ค.ศ. 1975-1986 เพื่อพิจารณาแนวคิดการสร้างชาติของ พปปล. อย่างไรก็ตาม จากการค้นคว้าข้อมูลจากห้องสมุดสถาบันวิจัยและค้นคว้าวิทยาศาสตร์สังคมและห้องสมุดสำนักงานหนังสือพิมพ์ *ปะชาชน* ในประเทศลาว พบว่าจำนวนหนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* ตั้งแต่ ค.ศ. 1975 จนถึง ค.ศ. 1986 นั้น มีบางส่วนสูญหายไป คือ หนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* เดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1976 และ เดือนพฤศจิกายนปี ค.ศ. 1983 รวมทั้ง หนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* บางฉบับก็ขาดหายไปเนื่องจากชำรุดและสูญหาย ถึงกระนั้นก็ดี ผู้ศึกษาได้พิจารณาหนังสือพิมพ์ไม่น้อยกว่า 3,000 ฉบับ โดยพิจารณาแนวคิดการสร้างชาติของพรรคที่สะท้อนผ่านคอลัมน์และข่าวที่น่าสนใจ เช่น คอลัมน์งานดีคนเด่น (**ເວີຍກດີຄນເດ່ນ**), คอลัมน์ตอบปัญหาข้อข้องใจ, บทกลอน หรือ เรื่องสั้น เป็นต้น และจัดเก็บข้อมูลเหล่านี้เป็นรายปีเพื่อประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ประเด็นการวิจัยต่อไป

นอกจากนั้น ยังพิจารณาหนังสือพิมพ์ทั้งรายวันและรายสัปดาห์ที่เป็นภาษาลาวและภาษาอังกฤษของประเทศลาว เช่น *เวียงจันใหม่(**ວຽງຈັນໃໝ່**)*, *ซาดลาว (**ຊາຕລາວ**)*, *ปิตุพูม (**ປິຕຸພູມ**)*, *เสียงเสรี (**ສຽງເສຣີ**)*, *ปะชาชนวันอาทิด (**ປະຊາຊົນວັນອາທິດ**)*,*ข่าวสารปะเทดลาว (**ຂ່າວສານປະເທດລາວ [KPL]**)* และหลักฐานประเภทสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยรัฐบาลลาวในระยะเวลาดังกล่าว เช่น คำประกาศ, แถลงการณ์และสิ่งตีพิมพ์ร่วมสมัย เช่น เรื่องสั้น, บทกวี เป็นต้น ซึ่งหลักฐานส่วนนี้ค้นคว้าจากหอสมุดแห่งชาติลาวและห้องสมุดสถาบันวิจัยและค้นคว้าวิทยาศาสตร์สังคม ประเทศลาว รวมทั้ง การสัมภาษณ์ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* ได้แก่ บัวละพัน ทันพิลม (**ບົວລະພັນ ທັນພິລົມ**) บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ *ปะชาชน* ปัจจุบัน, จันที เดือนสะหวัน (**ຈັນທີ ເດືອນສະຫວັນ**) ประธานสมาคมนักประพันธ์ลาวนักเขียนและอดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน* และสัมภาษณ์ ดวงเดือน บุนยาวง (**ດວງເດືອນ ບຸນຍາວົງ**) นักเขียนลาวและเจ้าของสำนักพิมพ์ดอกเกด (**ດອກເກດ**) เกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศลาวและทัศนะต่อหนังสือพิมพ์ของ

---

[69] วิภา อุตมฉันท์, ผลกระทบของสัญญาณวิทยุและโทรทัศน์ข้ามพรมแดนระหว่างไทย-ลาว (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), น. 119.

ลาว อีกทั้ง ผู้ศึกษายังได้สอบถามและสัมภาษณ์บุคคลจำนวนหนึ่งอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับทัศนะต่อหนังสือพิมพ์และความสนใจเกี่ยวกับข่าวสารต่าง ๆ ในลาว

นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังพิจารณาหลักฐานประเภทอื่นทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษา ได้แก่ หนังสือพิมพ์รายวันของไทย และการรายงานข่าวของต่างประเทศ, นิตยสาร, สิ่งพิมพ์ของลาวที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทย เช่น บันทึกความทรงจำ, เรื่องสั้น และ บทกวี รวมทั้ง พิจารณาจากหนังสือทางวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อาทิ บทความ, ตำราวิชาการ, วิทยานิพนธ์ ซึ่งหลักฐานส่วนนี้ค้นคว้าจากห้องสมุดปรีดี พนมยงค์, ห้องสมุดรัฐศาสตร์, ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ และห้องสมุดป๋วย อึ๊งภากรณ์ (รังสิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; หอสมุดกลาง, ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์และห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่; หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตวังท่าพระและหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตสนามจันทร์; สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร; ห้องสมุดศูนย์มนุษยวิทยาสิรินธร รวมถึงแหล่งข้อมูลออนไลน์

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการตีความ, ตรวจสอบหลักฐาน, หาความหมาย และเทียบเคียงกับบริบทตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) เมื่อสรุปผลการศึกษาได้แล้วจะนำเสนอในรูปของการเล่าเรื่องเชิงวิเคราะห์ (Analytical Narrative)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจการนิยาม “ชาติลาว” ตามแบบฉบับของ พปปล. จากเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ที่เปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคม และสถานการณ์โลกในช่วง ค.ศ. 1975-1986
2. เข้าใจแนวคิดการสร้างชาติลาวหลังปี ค.ศ. 1975 จากการวิเคราะห์ผ่านหนังสือพิมพ์ *เสียงปะชาชน*

วิธีการสะกดคำ

1. คำนามที่เป็นชื่อเมือง ชื่อบุคคล ชื่อหนังสือพิมพ์ของลาวจะสะกดให้ใกล้เคียงกับภาษาลาว ดังนี้ ชื่อเมืองเช่น **ວຽງຈັນ** เขียนเป็น เวียงจัน, **ຫຼວງພະບາງ** เขียนเป็น หลวงพะบาง, **ສະຫວັນນະເຂດ** เขียนเป็น สะหวันนะเขด, **ປາກເຊ** เขียนเป็น ปากเซ ชื่อบุคคล เช่น

ເຈ້າສຸພານຸວົງ เขียนเป็น เจ้าสุพานุวง, **ເຈ້າເພັດຊະຣາດ** เขียนเป็น เจ้าเพ็ดชะราด, **ເຈ້າມະຫາຊີວິດສິສະຫວ່າງວົງ** เขียนเป็น เจ้ามหาชีวิตสีสะหว่างวง, **ເຈ້າມະຫາຊີວິດສິສະຫວ່າງວັດທະນາ** เขียนเป็น เจ้ามหาชีวิตสีสะหว่างวัดทะนา, **ເຈ້າສຸວັນນະພູມາ** เขียนเป็น เจ้าสุวันนะพูมา, **ພູມີ ວົງວິຈິດ** เขียนเป็น พูมี วงวิจิด, **ກະຕ່າຍ ໂດນສະສໍລິດ** เขียนเป็น กะต่าย โดนสะสอลิด, **ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌** เขียนเป็น มหาสิลา วีระวงส์, **ໄກສອນ ພົມວິຫານ** เขียนเป็น ไกสอน พมวิหาน และ ชื่อหนังสือพิมพ์ภาษาลาว เช่น **ສຽງປະຊາຊົນ** เขียนเป็น เสียงปะซาซน, **ປະຊາຊົນ** เขียนเป็น ปะซาซน, **ວຽງຈັນໃໝ່** เขียนเป็น เวียงจันใหม่, **ຊາຕລາວ** เขียนเป็น ซาดลาว, **ສຽງເສຣີ** เขียนเป็น เสียงเสรี ยกเว้นการอ้างอิง หากอ้างอิงมาจากหนังสือไทยจะอ้างตามแบบไทย

2. เนื้อหาในหนังสือพิมพ์ที่ยกขึ้นมาวิเคราะห์และเป็นตัวอย่าง จะถอดความเป็นภาษาไทย ยกเว้น คำที่มีความหมายเฉพาะ หรือ คำสำคัญในภาษาลาว จะสะกดให้ใกล้เคียงกับภาษาลาวเพื่อให้คงความหมายและใจความตามตัวหนังสือให้ได้มากที่สุด